№ 202 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 17 1908 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 17 № 202

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Բաժանորդագրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունւում է ամեն լեզւով.
Յայտարարութիւնների համար վճարւում են մանրատողի տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ճանապարհորդական զբօսանքներ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Երկրորդ համառուսական բժշկական ժողով Պեատիգորսկում. Հրդեհը շարունակվում է. Հաւլաբարի ժողովրդական թատրոնը. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պարսկաստանի անցքերը. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Օգտակար կազմակերպութիւններ.

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ ԶԲՕՍԱՆՔՆԵՐ

Այս ամառ կովկասեան դպրոցների աշակերտական մի քանի խմբեր կատարեցին ճանապարհորդութիւններ, կամ աւելի ճիշտն ասած ճանապարհորդական զբօսանքներ թէ մեր երկրի սահմաններում և թէ մեր երկրից դուրս տեղերում: Այդ զբօսանքների ընդհանուր հետեւանքը նպաստաւոր եղաւ: Աշակերտները ծնեցին գոհ և ոչ միայն ստացան հոգեկան բաւականութիւն, այլ և մի շարք կենդանի տպաւորութիւններ, որոնք թէ լայնացնում էին նրանց աշխարհահայեացքը և թէ շարժում նրանց հետաքրքրութիւնը դէպի իրական կեանքի երեւոյթները:

Դպրոցը, տարիներ շարունակ կտրելով մանուկին շրջապատող կեանքի անմիջական տպաւորութիւններից, դարձնում է նրան չափազանց սենեկային արարած, բթացնում է դիտելու ընդունակութիւնը և խորթացնում է նրանց բնութիւնից և ժողովրդից: Զբօսանքները մասամբ լրացնում են դպրոցի պակասութիւնը և կարողութիւն են տալիս մանուկին շփվել բնութեան և մարդկանց հետ մի որոշ չափով: Զբօսանքի միջոցով մանուկը լրացնում է իր աշխարհագրական ուսումը, ծանօթանում է թէ իր մայրենի և թէ հեռաւոր երկիրների հետ, սովորում է ընկերական կեանքի, ընտելանում է տանելու ճանապարհորդական զրկանքներ և իւրացնում է դիտողութիւններ ու ուսումնասիրութիւններ անելու եղանակները:

Սակայն երկու էական պայման հարկաւոր են, որպէս զի ճանապարհորդական այդ զբօսանքները լինեն կարելիին չափ օգտաւէտ: Կարեւոր է, որ զբօսանքի ղեկավարը ինքը սիրում լինի ճանապարհորդութիւններ կատարելը, ընդունակ լինի բաւարարութիւն տալ աշակերտների հետաքրքրութեանը առանց նրանց ձանձրացնելու և լաւ տեղեակ լինի այն տեղերին, որոնք պէտք է ծառայեն զբօսանքի համար:

Այժմ, երբ թէ աշակերտական զբօսանքները սկսում են յաճախ կրկնվել և թէ մասնաւոր խմբերը սկսում են կազմակերպել կարճատեւ ճանապարհորդութիւններ, անհրաժեշտ է, որ հրատարակվեն ուղեցոյցներ և տեղեկատուներ մեր երկրի զանազան տեղերի վերաբերեալ, որպէս զի դիւրացված լինի նախապատրաստական տեղեկութիւնների ժողովելը: Այդ գործով պէտք է զբաղվեն թէ դպրոցական հաստատութիւնները և թէ մասնաւոր հետաքրքրվողների առանձին խմբերը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՄԱՌՈՒՍԱԿԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ՊԵԱՏԻԳՈՐՍԿՈՒՄ

IV

Չորեքշաբթի, սեպտեմբերի 3-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, Ժելեզնովոդսկում, Պուշկինեան գալերէայի մէջ, պրօֆէսոր Զալեսկիի նախագահութեամբ կայացաւ կլիմատօլօգիայի սեկցիայի երկրորդ նիստը:

Նիստը սկսվեց Ա. Շնէյի զեկուցումով, որ ցոյց էր տալիս, թէ անհրաժեշտ է լայն չափերով կազմակերպել մանկական բժշկական և ամառնային կօլօնիաներ Ռուսաստանում:

Ապա կարդացվեց սեկցիայի նախագահ Վօեյկօվի զեկուցումը՝ «Կովկասեան երկրի կլիման ուսումնասիրելու խնդիրները»:

Յարգելի պրօֆէսորը նախ և առաջ ուշադրութիւն դարձրեց Կովկասի օրօգրաֆիական զանազանակերպութեան վրա, իսկ յետոյ բացատրեց ժողովին, որ կլիմայական հետազօտութիւնները Կովկասի վերաբերմամբ պէտք է առաջնորդվեն հետեւեալ հիմունքներով. 1) այս կամ այն տեղի աշխարհագրական դրութեան ընդհանուր հասկացողութիւնը. 2) տեղական դիտարանների և կլիմայական կայարանների դիտողութիւնները. 3) լեռների նմանութիւնները՝ ընդհանրապէս, բայց մի և նոյն ժամանակ ցոյց տալով, որ հարաւային արեւադարձ սարերում աւելի տաք է, քան արեւմտեան տաք կլիմայ ունեցող սարերում, որ մեզանում Կովկասում, ինչպէս, օրինակ, Քութայիսում ալպիական քամիների նման քամիներ են փչում: Պրօֆէսորը առանձին ուշադրութիւն դարձրեց այն բանի վրա, որ խոնաւութեան բաժանման տեսակէտից—Կովկասը շատ աւելի զանազանակերպ է Եւրօպայից: Կովկասը պրօֆէսորի աչող նմանողութեամբ ներկայանում է մի ամբողջ գամմա, ամբողջ րեգիստր, իսկական Եւրօպա—գամմա առանց վերի և վարի րեգիստրի:

Իբրև եզրակացութիւն՝ պրօֆէսորը աւելացրեց, որ Կովկասի կլիմայի զանազանակերպութեան հետ միասին նկատվում է և տեղական ժողովուրդների բժշկելու մեթօդի զանազանակերպութիւնը:

Շատ քիմիական զեկուցում կարդաց Գ. Վաննարի Օզօնի մասին: Զեկուցումը առաջ բերեց բաւական տաք վիճաբանութիւններ, որոնց մասնակցեցին պրօֆէսոր Կուրնակով, պրօֆէսոր Սկվարցով, բժ. Բուդանով, Օրլով և ուրիշներ: Սակայն, երբ նախագահը ցանկացաւ գիտնական հարցը ձայների մեծամասնութեամբ վճռել, թէ ցանկալի է արդեօք թթւող նիւթերը օդում բաժանել իրանց բաղկացնող մասերի, թէ ոչ—ժողովը բացասական պատասխան տուեց և այդպիսով հարցը, մնաց չը լուծված:

Ոչ պակաս տաք վիճաբանութիւններ առաջ բերեց և բժ. Վէբերի զեկուցումը Ղրիմի հարաւային ափի սանատորիաների մասին:

Առաջինը հակաճառեց կին-բժիշկ Պաւլովսկայեան, ապացուցանելով, որ Կովկասի և Ղրիմի թանգութեան և հեռաւորութեան պատճառով անհրաժեշտ է հիւանդների համար չինել սանատորիաներ, մանաւանդ թոքախտաւորների համար, ոչ միայն Կովկասում և Ղրիմում, այլ և բոլոր մեծ քաղաքների ծայրերում: Ի միջի այլոց Պաւլովսկայեան յայտնեց այն գեղեցիկ հետեւանքների մասին, որոնց հասել են Պետերբուրգի մօտ գտնվող սանատորիայում, այլ և ապագայում շինվելիք սանատորիաների մասին Կիեւում, Մօսկվայում, Բալակլայում, Սարատովում և ուրիշ քաղաքներում: Դրա հետ միասին Պաւլովսկայա ցանկութիւն արտայայտեց, որ թոքախտաւորների համար սանատօրիաների գործում մասնակցեն տեղական քաղաքային վարչութիւնները:

Պաւլովսկայի առաջարկութեան միացաւ և բժ. Ռ. Ա. Խատիսեանը, որ առաջարկեց բոլոր քաղաքային հիւանդանոցներին թոքախտաւորների համար հիւանդանոցի պատերից դուրս ունենալ առանձին բաժիններ:

Այստեղ կարեւոր եմ համարում յիշել, որ հայ բժիշկներից վիճաբանութիւններին մասնակցում էին միայն պ.պ. Խատիսեան և Բարայեան: Գ. Խատիսեան գեղեցիկ, բովանդակալից և նոյն իսկ տաղանդաւոր կերպով էր հակաճառում:

Հակաճառեց նաև բժ. Եակովլեւը, իր հաւաքած նիւթերով ապացուցանելով, որ կլիման երկրորդական դեր է խաղում թոքախտաւորների բժշկութեան գործում. նա բժշկվում է միայն առանձին ֆիզիկո-առողջապահական պայմաններում,—փակ շինութիւնների մէջ:

Վիճաբանութիւնները չը հասցրին ոչ մի հետեւանքի. ժողովը մերժեց մի որ և է եզրակացութիւն անել յարուցված այդող հարցի վերաբերմամբ և այդ հարցը ինչպէս և նախորդը մնաց չը վճռված:

Ժամը 2-ին նախագահը նիստը փակված համարեց, որից յետոյ բոլոր ներկայ եղողները դրուագմանների վարչութեան կողմից հրաւիրվեցան նախաճաշի:

Նախաճաշից յետոյ Ժելեզնովոդսկի դրուագայի աւագ բժ. Սավինօվը կարդաց դասախօսութիւն Ժելեզնովոդսկի մասին:

Թ. Գնունեան

ՀՐԴԵՀԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է

(Նամակ Բագուից)

Իբ հսկայական աւերումները սկսած հրդեհը շարունակվում էր սեպտեմբերի 10-ին մինչև կէս գիշեր, երբ ժամը 2-ին «Бакинское Нефтяное Общество»-ի այրվող ֆոնտանը գաղտնեց խփելուց և այդպիսով վտանգը կիսով չափ պակասեց: Բայց ամբարները շարունակվում էին այրվել, և նրանց բոցը կլանում էր նորանոր վիշկաներ: Ահագին տարածութիւն անապատ է դարձել. Նոբէլի № 27 հողաբաժնի վրա գտնվող 17 վիշկաները, բեզերւարները, խողովակները, ջրանցքները, շինութիւնները, դրամենակը—բոլորը այրվել և գետնին են հաւասարվել: «Կասպիական—Սև ծովեան ընկ.» (Ռօտշիլդ) հանքում այրվել են երկու ամբար

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՕԳՏԱԿԱՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

III

Գեղ կանգնի՝ գերան կը կտրի:
Ժողովրդական առած:

Ինչպէս տեսցինք, Եւրօպայում երկրագործական ընկերութիւնները հովանաւորի դեր են խաղում իրանց անդամների վերաբերմամբ: Նրանք ամեն կերպ նպաստում են գիւղացիներին նախ արդիւնաբերական և ապա վաճառականական գործունէութեան մէջ: Այսպէս օրինակ, մի քանի ընկերութիւններ ունեն սեփական խանութներ, որտեղ վաճառում են հարկաւոր առարկաներ՝ յատկապէս իրանց անդամներին: Ուրիշ ընկերութիւնները նոյնը վաճառում են ոչ միայն անդամներին, այլ և կողմնակի մարդկանց, միայն այն տարբերութեամբ որ առաջինները օգտվում են որոշ զիջումով ու արտօնութիւններով, իսկ երկրորդները գնում են սովորական վաճառականական շուկայի պայմաններով: Այսպէս է Ֆրանսիայի Ներքին Շարանտայի ընկերութիւնը, որ ունի 30 բաժանմունքներ և 12,000 անդամներ:

Դէ Սալիանսի ընկերութիւնը ի միջի այլոց անասունների առեւտուրով է զբաղվում և կարողանում է սովորականից գրեթէ 30% էժան ծախել, որ մի մեծ բարիք է ազգաբնակութեան համար:

Նախորդ յօդուածում յիշած Հարաւ-արեւելեան ընկերութիւնը — (կենտրօնաքաղաքը Լիօն)— ունի սեփական մառխանութներ: Իւրաքանչիւր 3 ամիսը մի անգամ այդ խանութների հաշիւները քննվում են և օգուտը բաժանվում սպառողների և անասուններ մատակարարողների մէջ՝ համաձայն նրանց սպառած կամ մատակարարած քանակի:

Բացի տեղական գործունէութիւնից երկրագործական ընկերութիւնները հիանալի կերպով կազմակերպում են և արտահանութեան գործը: Իրանց բերքերը ծախելու ժամանակ ընկերութեան անդամները երբէք ճարպիկ «հաւաքողների» (СКУПЩИКЪ)—շահագործութեանը չեն ենթարկվում: Նրանք բոլոր նիւթերը յանձնում են ընկերութեանը, որը ուղարկում է համապատասխան շուկաները, վաճառում է ամենաձեռնտու պայմաններով և ապա ստացած գումարը բաժանում ապրանքատէրերին:

Կարծում ենք առանց բացատրութեան էլ հասկանալի են այդպիսի գործունէութեան առաւելութիւնները՝ աշխատաւոր ոյժերի և ժամանակի խնայողութիւն շահաւէտութեան հետ միասին:

Մինչև այժմ մենք յիշեցինք համաշխատակցող գիւղական ընկերութիւնների երեք գլխաւոր ֆունկցիաները՝ երկրագործական աշխատանքների ղեկավարութիւն, հարկաւոր գէտելիքների և նիւթերի մատակարարութիւն և ստացված բերքի շահաւէտ վաճառահանութիւն: Բայց կայ և չորրորդը, որ պակաս նշանաւոր չէ: Այդ ընկերութիւնները պարապում են տնտեսում իրանց անդամների համար, որով և զգալի չափով նպաստում են գիւղատնտեսական արդիւնագործութեան զարգացմանը: Դիմենք դարձեալ փաստերին:

Գերմանիայի շատ գիւղերում կան կրախմալի գործարաններ, որոնց հիմքը յիշեալ ընկերութիւններն են դրել: Գիւղացիները գարունն ու ամառը պարապում են իրանց սովորական գործով, իսկ տարվայ մնացած ժամանակը աշխատում են գործարանում, հացահատիկներից կրախմալ են պատրաստում և վաճառահանում.

Շատ տեղերում էլ այդ ընկերութիւնները բերել են տուել կաթնատնտեսական և գինեգործական օրինակելի մեքենաներ, որոնց շնորհիւ գիւղացիները հնարաւորութիւն են ստացել սեփական ձեռքերով և խելացի ձեւով մշակելու իրանց արդիւնաբերած պտուղները և վաճառահանելու օգտակար պայմաններով: Այդպիսով նրանք կարողանում են մրցել նոյն իսկ խոշոր կապիտալիստների դէմ, որ շատ մեծ նշանակութիւն ունի ներկայ տնտեսական կեանքում:

Ընթերցողներից շատերը գուցէ կարծեն, թէ դա մի շատ բարդ ու դժւարին գործ է: Բայց սխալ է այդպիսի կարծիքը. այստեղ ոչ մի դժուարութիւն և բարդութիւն չը կայ. ամեն ինչ կատարվում է պարզ ու հասարակ ձեւով: Ահա մի փոքրիկ գիւղ, որ ունի համաշխատակցող ընկերութիւն: Այդ ընկերութիւնը հիմնում է կաթնատնտեսարան, հրաւիրում է մասնագէտ վարպետ: Իւրաքանչիւր առաւօտ գիւղացիները կթում են իրանց կովերին ու ոչխարներին և կաթը բերում, քաշով յանձնում կաթնատնտեսարանին: Վերջինս հաւաքած կաթից պատրաստում է զանազան իւղեր ու պանիրներ, արտահանում, վաճառում է և համապատասխան ծախսերը դուրս գալուց յետոյ զուտ արդիւնքը բաժանում կաթ մատակարարողներին՝ կաթի քանակի համեմատ:

Նոյն ձեւով փոխանակութիւն կատարվում է նաև գինեգործութեան և առհասարակ արդիւնագործութեան միւս ճիւղերի վերաբերմամբ: Պարզ է, թէ որքան օգտակար հետեւանքներ է առաջացնում այդպիսի համաշխատակցութիւնը: Եւ հէնց այդ օգտակարութիւնն է պատճառը, որ քաղաքակիրթ երկիրներում այնքան բազմանում ու բարգաւաճում են համաշխատակցող ընկերութիւնները, շարունակ նորանոր ֆունկցիաներ բաց անելով իրանց առաջ:

Իբրև ապացոյց բաւական է յիշել փոքրիկ Դանիայի օրինակը: Ինչպէս յայտնի է այդ փոքրիկ երկիրը հռչակված է իր երկրագործութեամբ ու կաթնատնտեսութեամբ, որոնց արդիւնքներից մեծ քանակութեամբ արտահանում է և հեռաւոր երկիրներ: Այստեղ 1883 թւին կար միայն 1 կաթնատնտեսական համաշխատակցող ընկերութիւն, իսկ երբ առաջին օրինակի օգուտներն աչքերև դարձան, այն ժամանակ ընկերութիւնները հետզհետէ բազմացան և 1898 թւականին արդէն 1700-ի էին հասնում: Այդ ընկերութիւնները հիմնում են սեփական պահեստներ՝ իւղի, պանրի ու ձուի համար և մշակում են արտահանութեան հեշտ ու օգտակար ձեւեր: Այդպիսով Դանիայի

և 5 նաւթահոր։ Օգուլևվիչ—Ռիլսկու հանքում այրվել են չորս ամբար։

Բանւորների անօգնի խմբեր, կիսամերկ՝ չոգից և սևացած՝ ծխից անդադար աշխատում են գիշեր-ցերեկ հող ցանելով ամբարների վրա, ջուր սրսկելով հրդեհի լափելու դեռ ազատ մնացած շինութիւններին։ Կրակի բոցերը, ծխի քուլաները շրջապատել են Օգուլևվիչ—Ռիլսկու հսկայական ֆօնտանը, որը օրական մօտ մի միլիօն նաւթ է տալիս և որը մի հրաշքով չէ կպչում։

Երբ դադարեց «Бак. Неф. Общество»-ի ֆօնտանը, Օգուլևվիչ—Ռիլսկու ֆօնտանը աւելի սաստկացաւ և, հետևապէս, աւելի արագ լցվում է ամբարը, նաւթի լիճը և, տեղ չը լինելով տեղափոխել նաւթի այդ քանակութիւնը, աւելի է սաստկանում վտանգը։ Հետևեալ օրը, ամսի 11-ին, հրդեհը կարծես թէ պակասում էր, իսկ արդէն ամսի 12-ին կարծես թէ վտանգը բոլորովին անցել էր։ Պատրաստութիւն էին տեսնում նորից սկսելու գործերը, բայց առաւօտեան նորից սկսել էր խփել կարճ ժամանակով դադարած «Бак. Неф. Общество»-ի № նաւթահորը և էլի նորոգել վտանգի սարսափը։ Մինչև կէս գիշեր շարունակում էին մրցել հսկայական երկու ֆօնտանները, բայց անտ կէս գիշերին Օգուլևվիչ—Ռիլսկու ֆօնտանի վրայի չուգունէ կափարիչը դէն է գլորվում և նաւթը սկսում է վիշկայի ծայրից շպրտել իր ցողերը այս և այն կողմ և դեռ բոլորովին չայրված ամբարներից մէկում նորից բռնկում կայծը, որը և անօգնի բոցերի փոխված, կլանում է նորանոր տարածութիւններ, երկու ֆօնտանները, Օգուլևվիչ—Ռիլսկու նաւթի մեծ լիճը, Զուբալովի ամբարները (չի Օգուլևվիչի նաւթով), հորերը, Ռոտշիլդի հանքի մնացորդը, Շիբաևի նաւթահանքը՝ ֆօնտանի հետ և այս բոլորը կրակի մի անօգնի զանգուած կազմելով, ծխի հետ միախառնված մերթ սևացնում, մերթ կարմրացնում է հորիզոնը։ Հարևան բոլոր հանքերը, դադարեցրած իրանց գործերը, պաշտպանողական դիրքի մէջ են։ Նոր վտանգը ամենից առաջ սպառնում է Մանթաշևվին, ապա Օլեում ֆիրմային (նախկին Թաղիևվի)։ Այրվել են նորից մեծ քանակութեամբ շինութիւններ, վիշկաներ, մեքենաներ։ Լապշին և Սօլոմոն ֆիրմայի հանքն էլ զոհ գնաց։

Վնասների չափը անհնար է որոշել։ Սարսափը անօգնի է։

Սուտախա

13 սեպտեմբերի
Բագու.

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ժողովրդական ներկայացումները անընդհատ կերպով շարունակվում են Հաւլաբարում և գրաւում արհեստաւոր և հասարակ դասակարգերին դէպի թատրոն, որը միշտ լիքն է լինում ժողովրդով, չը նայած երբեմնակի անյարմար օրերին կամ վատ եղանակներին։ Ուրախալի է տեսնել, թէ ինչպէս ամենաանքաղաքավարի ու ագէտ մարդը ընկճվում է թատրոնում պիէսի տպաւորութեան տակ և ներկայացումից յետոյ տուն գնալիս՝ ճանապարհին դատողութիւններ է անում այս կամ այն հերոսի մասին։ Կամաց կամաց արբեցողը թողնում է շաբաթ կամ կիրակի գիշերվայ շիրաջխանայում գինով քէֆ անելը ու գալիս է թատրոն։ Ուրեմն շատ գովելի է և ուշադրութեան արժանի հայ սիրողների ձգտումն ու գործունէութիւնը։ Թատրոնական սեզօնն էլ սկսվում է Թիֆլիսում և համարեա ամեն գիշեր կը լինեն հայերէն ներկայացում։ Այժմ առաւել վստահ պէտք է լինել, որ ժողովուրդ առաւել կը հետաքրքրվի թատրոնով։

Կիրակի, սեպտեմբերի 14-ին, «Մուրաշկօի» թատրոնում սիրողները խաղացին «Դօն-Գրիգօրիօ» 3 գործ. կօմեդիան և «Էս էլ քի մօցիքլութիւն» վօդէվիլը։ Ներկայացումը աջող անցաւ։ Գլխաւոր դերակատարներից՝ պ. Սարեան Դօն-Գրիգօրիօյի դերում շատ լաւ էր, այստեղ պարոնը ցոյց տուեց, որ բեմական ընդունակութիւն ունի և կարող է կատարել կիսա-կօմիկական դերեր. նա իրան պահում է բեմի վրա ազատ և ունի աջող շարժումներ։ Գ. Լաչքարեանը՝ ապուշ Փիփիտօյի դերում լաւ էր։ Լաւ էին նոյնպէս տ. Փառանձեմ, պ. Փիրումեան և պ. Գրիգորեան (Իսայի դերում)։ Միւսները բաւարար էին։

*

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կիրակի, սեպտեմբերի 14-ին, վրաց Կվաշվէթի եկեղեցում, տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր մաղթանք՝ առողջութիւն հայցելու Կովկասեան նախկին փոխարքայ Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Մեծ-Իշխան Միխայիլ Նիկօլայևվիչի համար։ Մաղթանքը կատարվեց վրաց ազնուականութեան ձեռներէցութեամբ։ Եկեղեցում ներկայ էին Թիֆլիսի նահանգի ազնուականութեան պարագլուխ իշխան Մելիքօվ, ազնուականութեան այլ ներկայացուցիչներ և բազմաթիւ ժողովուրդ։

—

«Кавказъ» պաշտօնական լրագրում կարդում ենք. «Սեպտեմբերի 12-ին, Շուշի քաղաքում, հայոց եկեղեցիներին պատկանած կալուածները արքունի տեսչութեան տակ ընդունելու ժամանակ, հաւաքվեց հայերից կազմված ամբոխ, որը սկսեց աղաղակել և սուլել, բայց այս հանգամանքը չը կանգնեցրեց ընդունողների աշխատանքը։ Երբ մասնաժողովը արդէն վերջացրել էր ընդունելութիւնը և գտնում էր յետ՝ գրգռված ամբոխը ուղևորվեց դէպի նահանգապետի բնակարանը։ Ամբոխը կանգնեցնելու համար առաջ ուղարկվեցին ոստիկանական պահապաններ և կօզակների կէս րօտա, որոնց վրա ամբոխի միջից և տների կտուրներից ու պատշգամբներից սկսեցին գցել քարեր և արձակել ատրճանակներ ու հրացաններ։ Կէս—րօտան կրակ բացեց և մաքրեց փողոցները։ Այդ ժամանակ վիրաւորվեցին երկու հոգի և մի ոստիկանական պահապան։ Ամբոխից սպանված է մէկը. վիրաւորվածների թիւը, մութն ընկնելու պատճառով, չիմացվեց»։

—

Նոյն «Кавказъ» լրագրի 245-րդ համարում տպագրված է. «Ներքին գործերի մինիստրը, սեպտեմբերի 15-ին ուղարկված հեռագրով, տեղեկացրեց կովկասեան քաղաքացիական մասի կառավարչապետին, որ Կարս, Գանձակ, Շուշի և Նուխի քաղաքներում մտցվում է սաստկացրած պաշտպանութեան դրութիւն»։

—

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան վերջին նիստում քննվեց Թիֆլիսի նահանգապետի առաջարկութիւնը հասարակական գրադարանը քաղաքին յանձնելու վերաբերեալ հարցը։ Ցայտնի է, որ Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութիւնը վաղուց ցանկութիւն ունի բանալու մի գրադարան-ընթերցարան, որ մատչելի լինէր քաղաքի ազգաբնակութեան բոլոր խաւերի համար, բայց նիւթական միջոցների սղութիւնը մինչև այժմ թոյլ չեն տուել նրան իրագործելու իր ցանկութիւնը։ Այն ժամանակ, երբ Շեռտակով վարում էր Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօն, նա ցանկութիւն յայտնեց իշխանութիւն ունեցող անձանց, որ Թիֆլիսի հասարակական գրադարանը յանձնվի քաղաքին. այս մասին տեղեկութիւն տրվեց ներքին գործերի մինիստրութեան, որը սահմանված կարգով հարց տուեց, թէ ցանկանում է արդեօք քաղաքը իր տեսչութեան տակ առնել հասարակական գրադարանը այն պայմանով, որ գրադարանապետի և նրա օգնականի պաշտօնների թեկնածուները առաջարկվեն քաղաքի կողմից նահանգապետի հաստատութեան և գրադարանի պահպանութեան ծախքերը տրվեն քաղաքից։ Ուպրավան, քննելով նահանգապետի միջոցով տուցված այս առաջարկութիւնը, մերժեց ընդունել Թիֆլիսի հասարակական գրադարանը իր վարչութեան տակ յիշված պայմաններով։

—

Գագրիի ցուցահանդէսի վարչութիւնը խնդրում է մեզ հաղորդել, որ ցուցահանդէսի բացումը տեղի կունենայ սեպտեմբերի 19-ին, իսկ բուսաբուծութեան համաժողովը—սեպտեմբերի 25-ին։ Համաժողովը կը բացվի Պետերբուրգի բոտանիքական այգու դիրեկտոր Ֆիշեր Ֆօն-Վալդհայմի նախագահութեամբ։ Երկրագործութեան և պետական կալուածների մինիստրութեան կողմից ներկայացուցիչ նշանակված է Ա. Բազարով և ժողովին մասնակցելու ուղարկված են մասնագէտներ Կարծև, Պաշկևվիչ, Կալայաս, Սպեչնեվ և Իվանով։ Ցուցահանդէսում արդէն տուցված են աչքի ընկնող էքսպօնատներ «Սինօպ» այգուց, Չակվայի արքունական կալուածից, Անդրկովկասեան երկաթուղուց, երկրագործութեան մինիստրութեան զանազան հաստատութիւններից և մասնաւոր անձերից։

—

Թեհրանից մեզ հաղորդում են, որ պաշտօնանկ եղած Պարսից Սադրազամի տեղ մեծ վեզիր է նշանակվել, ժամանակաւորապէս, Շահզադէ Էյն-Դօվլէն (աչք պետութեան), որ մինչև այժմ վարում էր Թեհրանի քաղաքապետի պաշտօնը։ Նա Ղաջար ցեղի իշխան է և եղբայր Պարսից զօրքի սպասալար Ամիրխան Սարդարի։

—

ՂՈՒԲԱՑԻՑ մեզ գրում են. «Այս տարվայ պտղեղէնի բերքը չափազանց առատ է, տանձ, խնձոր հեղեղել են շուկաները։ Գնորդներ եկել են Ղուբա՝ Ցարիցինից և Սարատովից. մեծ չափերով տանում են Ռուսաստան տանձ, խնձոր և այլ մրգեղէն։ Սարատովից մի ռուս մրգավաճառ գնեց այստեղ մի այգի նրա մէջ կառուցած տնով 2500 ր.»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԱՆՑՔԵՐԸ

IV

Վերադառնալով աքսորատեղ Ղում քաղաքից և նորից ստանձնելով սադրազամութեան պաշտօնը, Էմին-Սուլթանը յայտնի յարեց ռուսասէր քաղաքականութեան, աջողացրեց 22 միլիօն ռուբլու փոխառութիւն կնքել Ռուսաստանում, մի գործ, որ սաստիկ բարձրացրեց նրա նշանակութիւնը Շահի աչքում, քանի որ Էմին-Դօվլան չէր կարողացել կատարել այդ գործը և քանի որ այդ փոխառութիւնը հնարաւորութիւն տուեց Շահին իրագործել իր վաղուց կրկնած միտքը—ճանապարհորդել Եւրոպա։ Միևնոյն ժամանակ, սադրազամը շտապեց օգուտ քաղել իր չարաբախտ նախորդի ծրագրից՝ բելգիական պաշտօնեաներ հրաւիրել և նրանց յանձնել մաքսային գործի կառավարութիւնը, քանի որ Պարսկաստանի պետական եկամուտների ամենանշանաւոր մասը կազմում են մաքսային տուրքերը։ Ամրացնելով իր դիրքը, որին, բացի այդ երկու գործերից, շատ նպաստեցին և Եւրոպա կատարած ճանապարհորդութիւնը ու եւրոպական պետութիւններից, մանաւանդ Ռուսաստանից ստացած բարձր պատիւները ու շքանշանները, սադրազամը սկսեց աւելի և աւելի համարձակ դառնալ, ցոյց տալ միահեծան կառավարելու և իշխելու ձգտումը ու նկատ առնելու իր հակառակորդներին։ Շահը, թոյլ և բարի բնաւորութեան տէր, բոլորովին նրան թողեց երկրի կառավարութեան հոգսերը և անպայման վստահութիւն տածեց դէպի նա ու շուտով, ի նշան այդ անսահման վստահութեան, տուեց նրան մի տիտղոս, որին շատ վաղուց չէր արժանացել Իրանի ոչ մի սադրազամը, այն է աթաբէկութեան տիտղոսը, որ նշանակում է «հայր պետութեան»։

Սկզբում սադրազամը զգոյշ էր վարվում, քանի որ կենդանի էր արտաքին գործերի մինիստր ծերունի Մուշիր-Դօվլան, բայց վերջինս շուտով վախճանվեց և սադրազամը շտապեց նրա տեղ մինիստր նշանակել իր արբանեակ-

---

արտաքին վաճառականութիւնը որոշ կենդանութիւն է ստանում և տարէցտարի առաջադիմում։ Գերմանական «Die Neue Zeit» շաբաթաթերթի տուելով—(1901 թ.)—Դանիան 1883 թւականին արտահանել է դէպի Անգլիա $4\frac{1}{2}$ միլիօն պուդ իւղ, 1895 թ.—35 միլիօն պուդ իսկ 1900 թ.—42 միլիօն պուդ։ Թւերը բաւական պերճախօս են և փաստը բացատրութեան կարօտ չէ։

Կաթնատնտեսական համաշխատակցող ընկերութիւնները բաւական բազմաթիւ են նաև Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներում, Բելգիայում, Հոլլանդիայում, Շվեցարիայում և ուրիշ երկիրներում։ Տնտեսագէտ Բանսել հաշւել է, որ միայն փոքրիկ Բելգիայում մի տարվայ ընթացքում—(1897 թ.) հիմնվել են 80 ընկերութիւններ համաշխատակցութեան սկզբունքով։

Գերմանիայում միայն կաթնատնտեսական, գինեգործական և անասնապահական համաշխատակցող ընկերութիւնների թիւը աճել է հետևեալ կարգով.

1870 թւականին 1 ընկերութիւն, 1880-ին—70։ 1891-ին—1087, 1892-ին—1196, 1896-ին 1644, 1900-ին—2571։

Անգլիայի փոքրիկ մասնիկը՝ Իռլանդիան էլ տարէցտարի մեծացրել է կաթնատնտեսական համաշխատակցող ընկերութիւնների թիւը, որ հասել է.

1891 թւականին—17-ի, 1892-ին—25, 1893 ին—30, 1894-ին—33, 1895-ին—67, 1896-ին—110, 1897-ին—180։

Ի՞նչ են ցոյց տալիս առաջ բերած թւերն ու փաստերը։ Միթէ նրանք պերճախօս ապացոյց չեն, որ համաշխատակցութիւնը անտեսական մի օգտակար գործօն է, որից այնքան խելացի կերպով օգտվում են մեզանից աւելի քաղաքակիրթ ու զարգացած ազգերը։

Այո, համաշխատակցող ընկերութիւնները շատ մեծ դեր կարող են խաղալ ընդհանրապէս անտեսական կեանքում և մասնաւորապէս գիւղերում։ Նրանք իբրև հովանաւոր միշտ կարող են օգնութեան ձեռք կարկառել անզօրին, անպաշտպանին, կարող են ոտքի կանգնեցնել անտեսապէս ընկածին, հարստահարվածին։ Եւրոպական կեանքի դրական օրինակները չափազանց բազմաթիւ են ու պերճախօս. մնում է ուրեմն հետևել դրանց, յիշելով Սմայլսի այն խօսքերը, թէ «լաւ օրինակին հետևելը մեծ առաքինութիւններից մէկն է», թէ «ինքնօգնութիւնը հրաշքներ կարող է գործել»...

—Հետևենք, գուցէ բացականչեն ընթերցողները, բայց ինչպէս, չէ որ Կովկասը Եւրոպա չէ, հայ գիւղացին եւրոպացի չէ. նա ճնշված ու հարստահարված է, նրա հարկերը ծանր են, պարտքերը շատ։

—Ճիշդ, բայց ո՛չ իրաւացի դիտողութիւն։ Խեղճութիւնը երբէք իրաւունք չէ տալիս մարդկանց ձեռքերը ծալած նստելու և երկինքից մանանայ կամ հրաշք սպասելու։ Ներկայ անտեսական կեանքում ոչ մանանայ է թափվում և ոչ էլ հրաշք կատարվում։ Միայն մարդկային աշխատանքն է բոլոր բարիքների ստեղծողը, միայն խելքն ու գիտակցութիւնն է այդ աշխատանքին կանոնաւոր ուղղութիւն ու կազմակերպութիւն տուողը։

«Որքան շուտ բացվի աշխատաւոր դասակարգի գիտակցութիւնը, ասում է Կարլ Մարկս, նոյնքան պարզ կը լինի նրա առաջ բացված փրկութեան ճանապարհը»... Ահա հէնց այդ ճանապարհի վրա կանգնելու համար շատ մեծ դեր կարող են խաղալ համաշխատակցող ընկերութիւնները, որոնց կազմակերպելու համար հարկաւոր է ոչ թէ մի որ և է գերբնական ույժ, այլ միմիայն հասարակ համերաշխութիւն, ջանք և եռանդ։

Գործի աջողութեան տեսակէտից անհրաժեշտ է սկզբում խոյս տալ մեծ ու լայն ծրագիրներից, որ յետոյ հիասթափում առաջ չը գայ։ Օրինակ բաւական է հիմնել միայն սպառողական ընկերութիւն, որ չափազանց հեշտութեամբ կարելի է կազմակերպել, մանաւանդ այժմ, երբ դեռ նոր է սկսվել աշունը, երբ գիւղացին իր տրամադրութեան տակ դեռ բաւական պաշար ունի այս տարվայ առատ բերքից։

Դրա համար ձեռնհաս մարդիկ պէտք է ժողովներ գումարեն իրանց գիւղերում, բացատրեն ժողովրդին հարցի էութիւնը, կազմեն մասնակցել ցանկացողների ցուցակը, ընտրեն գործի հաւատարիմ ղեկավարներ, մասնակցողներից հաւաքեն իւրաքանչիւրի ույժին համապատասխանող բաժնեգումարը և այդ ընդհանուր գումարով բաց անեն սեփական խանութ։ Այդ խանութի նպատակը պէտք է լինի էժան գնով լաւ ապրանքներ—(ուտելիք, հագնելիք, վառելիք և այլ անհրաժեշտ նիւթեր)—մատակարարել իր անդամներին և վերջը զուտ արդիւնքն էլ բաժանել անդամների բաժնեգումարների համեմատ։

Կրկնում ենք՝ ոչ մի դժուարութիւն, ոչ մի արգելք չը կայ այդպիսի կազմակերպութիւնների դէմ։ Նոյն իսկ կառավարութիւնն ինքը նպաստում է այդ հոսանքին։ Սակայն գործը աւելի հեշտացնելու և շտապեցնելու համար կարելի է օգտվել արդէն գոյութիւն ունեցող ընկերութիւնների—(օրինակ Վաղարշապատում հաստատված է սպառողական, իսկ Աշտարակում փոխատու խնայողական ընկերութիւն)—կանոնադրութիւնից։ Իսկ յետոյ, ժամանակի ու փորձի պահանջների համեմատ կարելի է ընդարձակել կանոնադրութիւնը և բազմացնել ընկերութեան ֆունկցիաները։

Թող ուրեմն օր առաջ ասպարէզ մտնեն ձեռնհաս մարդիկ, թող եռանդ ցոյց տայ ինքը ժողովուրդը, որպէս զի մեր գիւղերում էլ ծնունդ առնեն այդ օգտակար կազմակերպութիւնները։

Չը մոռանանք, որ համաշխատակցող ընկերութիւնները տալիս են ոչ միայն անտեսական, այլ և բարոյական մեծամեծ օգուտներ։ Նրանք նպաստում են կուլտուրայի տարածմանը, առաջացնում են աշխատանքի խելացի բաժանում, զարգացնում են համերաշխութեան ոգին և ամրապնդում միութեան ույժը։ Իսկ չէ որ այդ ամենը հիմնաքար է կազմում ազգերի ու ժողովուրդների գոյութեան կռուում։

Ե. Թոփչեան

ներից մէկին, որի ամբողջ արժանաւորութիւնը կայանում էր սադրազամի առաջ հլու հպատակի և մեր նախորդ յօդուածում ցոյց տուած ծառայ-պաշտօնեայի դերը անթերի կատարելուն մէջ։ Հետզհետէ հեռացրվեցին պաշտօնից աչքի ընկնող և փոքր ի շատէ անկախութիւն ու ինքնուրոյնութիւն ցոյց տուող պաշտօնեաները, ինչպէս ֆինանսների մինիստր Նասրուլ-Միւլք, որ իր ուսումը աւարտել է Օքսֆորդի համալսարանում փիլիսոփայութեան դօքտորի տիտղոսով, ինչպէս Յովհաննէս խան Մասեհեան, որ ծերունի Մուշիր-Դովլայի աջ ձեռքն էր և ուրիշները, որոնք կամ հրաժարեցրվեցին պաշտօններից, կամ ուղարկվեցին Եւրօպա դիպլօմատիական պաշտօնով։ Սադրազամը շրջապատեց իրան անարժան և միայն իրանից անձնական շահը մտածող, հարստանալ երազող անձերով և հալածելով բոլոր իր թշնամիներին, կենտրօնացրեց ամբողջովին իր ձեռքում երկրի կառավարութիւնը և արտաքին ու ներքին քաղաքականութիւնը։ Դրա հետ միասին նա գործեց մի անհաջող սխալ. փոխանակ շարունակելու Էմին-Դովլայի գործը՝ հոգևորականութեան վերաբերմամբ, փոխանակ թուլացնելու նրա ազդեցութիւնը և այդպիսով հող պատրաստելու երկրի քաղաքակրթութեան համար, նա, ընդհակառակը, շոյեց, փայփայեց նրան և աշխատեց գրաւել նրան իր կողմը դրամով. նա սահմանեց հազարաւոր սէյիդներ, մօլլաների, մուջթէիդների իր անձնական և պետական գրպանից թոշակներ։ Նա կարծում էր, որ գրաւելով այդպէս հոգևորականութիւնը, սա այլ ևս արգելք չի հանդիսանայ և չի գրգռէ ժողովուրդը նրա ձեռնարկութիւնների դէմ։ Բայց չարաչար սխալվեց աթաբէկը. հոգևորականութիւնը, զօրեղանալով, առաջին յարմար րօպէին դարձրեց զէնքը նրա դէմ և միացաւ այն կուսակցութեան հետ, որ ապագայում կազմվեց նրա դէմ։

Ամէն բան կենտրօնացնելով իր ձեռքում, հեռացնելով պաշտօնից բոլոր նշանաւոր և յայտնի անձանց, մանաւանդ Թաւրզ կուսակցութեան անդամներին, իր խորխտ վարմունքով գրգռելով իր դէմ նոյն իսկ շահզադաներին և Շահի երկրորդ որդի Շուա-Սուլթանէին, նա առաջ բերեց մի զօրեղ թշնամի կուսակցութիւն իր դէմ. այդ կուսակցութեան հետ միացաւ հոգևորականութիւնը, երբ նկատեց, որ սադրազամը երկրի շատ շատ պաշտօնները յանձնում է բելգիացիներին և Պարսկաստանը սկսում է լցվել եւրօպացիներով։ Իսկ երբ լուր տարածվեց, որ մտադրութիւն կայ յանձնել բելգիացիներին նաև հարկերի, տուրքերի վարչութիւնը, որ պէտք է շուտով սահմանվէին նոր տուրքեր կալուածների վրա և հարկեր, հոգևորականութիւնը, որ Պարսկաստանում ամենախոշոր կալուածատէրն է արդէն յայտնի համարձակ սկսեց դէմ գնալ սադրազամին և աւելի շուտ նպատակին հասնելու համար, գրգռեց ժողովրդի կրօնամոլական զգացմունքները, քարոզելով որ եւրօպացիների մուտքը, և նոր րէֆօրմները պէտք է կործանեն իսլամ կրօնը։

Այստեղ հարկաւոր ենք համարում մի քանի խօսք ասել բելգիացիների և առհասարակ եւրօպացիների մասին։

Բելգիացիները հրաւիրված էին Պարսկաստանի մաքսային վարչութիւնը որոշ սիստեմի վերածելու, կարգ և կանոն մտցնելու այդ վարչութեան մէջ և, որ գլխաւորն է, զեղծումների և գողութիւնների առաջն առնելու։

Առաջ մաքսատուները կամ կապալով էին տրվում մասնաւոր անձանց, կամ եթէ կառավարութիւնը ինքն էր պահում, պարսիկ պաշտօնեաները մեծ զեղծումներ էին կատարում և կառավարութեան գանձարանը հազիւ կէսը կամ նոյն իսկ երրորդ մասն էր մտնում։ Բելգիացիները կարգ և կանոն մտցրին, բարեկարգեցին վարչութիւնը, զեղծումների առաջը առին, եկամուտները կրկնապատկեցին, նոյն իսկ եռապատկեցին և պետական գանձարանը անհամեմատ օգուտ ունեցաւ, բայց դրա փոխարէն նրանք աւելացրին մաքսային հարկերը և իրանք էլ չափազանց մեծ ռոճիկներ սահմանեցին իրանց։ Այն բելգիացին, որ իր հայրենիքում ստանում էր ամսական 100 ֆրանկ, ստանում էր Պարսկաստանում 1000 ֆրանկ, այնպէս որ եթէ մի կողմից բելգիացիների շնորհիւ մաքսային հասոյթը զգալապէս աւելացաւ, բայց միւս կողմից նոր տուրքեր ցրվեցին վաճառականների վրա և օգտի մեծ մասը սկսեց մտնել բելգիացիների գրպանը։ Ցամենայն դէպս, երկիրը և ժողովուրդը ոչ մի օգուտ չունեցաւ բելգիացիների կառավարութիւնից. ժողովուրդը այս միայն նկատեց, որ նրանց պատճառով հարկերը աւելացաւ, հետևաբար նա գրգռվեց նրանց դէմ և նրանց պաշտպան սադրազամի դէմ։ Այդ դժգոհութեան նշանները շատ ուժեղ արտայայտվեցին և գլխաւորապէս Թաւրիզում այս տարվայ սկզբին։

Սակայն սադրազամը յետ չը կանգ և շարունակեց իր բռնած ընթացքը. նա կարողացաւ Թէհրանից աքսորել տալ Բաշտ՝ Թաւրզ կուսակցութեան պարագլուխ Հէքիմ-Միւլքին, որ թէ պալատի մինիստրն էր, թէ Շահի ամենասիրելին. նա հալածեց և Շահի սիրելի որդի Շուա-Սալթանէին։ Եւ այդ հալածանքները լցրին դառնութեան բաժակը. դժգոհութիւնը դարձաւ ընդհանուր մանաւանդ երբ Հէքիմ-Միւլքը յանկարծ մեռաւ և ամենահզօր Աթաբէկը յանկարծ զրկվեց իր բարձրութեան գագաթնակէտից ու ինքն աքսորվեց աքսոր գնալ։

Հ. Ա.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Լաֆֆոնի հեռագրական գործակալութիւնը հաւաստացնում է, որ Չէմբէրլէնի, Րիտչիի և Համիլտոնի հետ միասին հրաժարականի խնդիր էր ներկայացրել նաև գաղտնի խորհրդի նախագահ Դէվօնշիրեան դուքսը, բայց Բալֆուր խնդրեց նրան առժամանակ մնալ իր պաշտօնում, մինչև որ կարողանայ յաջորդներ գտնել վերոյիշեալ երեք մինիստրների փոխարէն։ Բալֆուր յոյս ունի, որ նրան կյաջողվի համոզել Դէվօնշիրեան դուքսին դուրս չը գալ մինիստրութեան կազմից։

—«Frankfurter Zeitung» լրագրին հեռագրում են Կ. Պօլսից, որ երկու օրվայ ընթացքում մեծ պետութիւնների բոլոր դեսպանները առանձին-առանձին յայտագրեր ներկայացրին, յայտնելով, որ նրանց կառավարութիւնները դրականապէս պնդում են այն րէֆօրմների ծրագիրների վրա, որոնք առաջարկված են Ռուսաստանի և Աւստրիայի կողմից և որոնց իրագործութիւնը պէտք է վերսկսվի Մակեդոնիայում խաղաղութիւն հաստատելուց յետոյ։ Նոյնպիսի քայլեր պետութիւնների ներկայացուցիչների կողմից կանխվին և Սօֆիայում։ Ռուսաց դեսպանը հարկադրաբար խորհուրդ էր տալիս սուլթանին, որ ապստամբութիւնը ճնշելիս այլ ևս չը գործադրվեն այնպիսի միջոցներ, որոնք գործ դրվեցին Կրուշեվում, Մակեդոնիայի այլ տեղերում և Կիրկկիլիսայի սանջակում։ Սուլթանը պատասխանեց, որ համապատասխան կարգադրութիւններ արված են և նորից կը կրկնվեն։ Լուրերին նայելով, երկու Թիւրք գեներալներ և երեք գնդապետներ յիրաւի ձերբակալված են այն բռնութիւնների համար, որոնք գործ են դրված նրանց կողմից յոյն ազգաբնակութեան դէմ։

—Սալօնիկում ստացվեցին հիւպատոսական զեկուցումներ այն բանի մասին, որ Միտրօվիցայում տեղի է ունեցել յարձակման փորձ ռուսաց հիւպատոսարանի վրա։ Մեծ վէզիրը հեռագրով ուղարկեց այնտեղ Ուսկիւբի վալի Շաքիր-փաշային, որը, հասնելով Միտրօվիցա, զեկուցեց հեռագրով, թէ յարձակման փորձը տեղի չէ ունեցել, այլ եղել է միայն ցոյց ռուսաց հիւպատոսի դէմ, որին մասնակցել են մի քանի ալբանացիներ։

—Վերջին օրերում Կ. Պօլսի զինուորական դպրոցի մօտ 300 աշակերտներ օֆիցերի աստիճան ստացան և ուղարկվեցին դէպի բուլղարական սահմանագիծը։ Իւրաքանչիւր օր Ադրիանուպօլ և Սէրէս են ուղարկվում երկաթուղային գնացքներ՝ լի ռազմամթերքով և կերակրի պաշարեղէններով։ Ուղարկվում են նաև տաք շորեղէններ, որ նուիրում է պետութեան զանազան մասերի Թիւրք ազգաբնակութիւնը։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

13 սեպտեմբերի

ԼՈՆԴՈՆ։ Բալֆուրը դիմեց կենտրբէրեան եպիսկոպոսին մի նամակով, որի մէջ մասնաւոր ցոյց է անում, որ կատարելապէս բաժանում է այն սարսափի և զայրոյթի զգացմունքը, որ յարուցանում է ժամանակակից դրութիւնը Եւրօպայի հարաւ-արևելքում։ Եթէ րէֆօրմների ռուս-աւստրիական նախագիծը Բ. Դուռը իրագործած լինէր և ընդունվէր այն ազգերից, որոնց նա վերաբերում է, այն ժամանակ աշխարհը փրկված կը լինէր այն գազանութիւններից, որոնց վկայ է նա մինչև այժմ։ Բ. Դուռը, ըստ սովորութեան, հետևում է խուսափող և դանդաղ գործունէութեան եղանակին։ Յեղափոխականների պատասխանատուութիւնը մեծ է, որովհետև նրանք դիտմամբ սկսել են բռնի գործեր, որպէս զի բանի միջոցներ առաջացնեն։ Այդ բարդ խնդրի լուծման հաստատ յոյսը Ռուսաստանի և Աւստրօ-Ունգարիայի շարունակվող միաբան գործունէութեան վրա է։ Վերոյիշեալ պետութիւնները ունեն աւելի մեծ, քան ով և իցէ, ազդեցութիւն Բալկանեան թերակղզու կռւող ույժերի վրա։ Ներկայ դրութիւնը հանդիսանում է մէկը այն դէպքերից, երբ երկու պետութիւններ աւելի ուժեղ են յայտնի սկզբունքներ անցկացնելու համար, քան երեքը, և ուր մասնակիցների թւի աւելացնելը կը պակասեցնէր ներգործութեան ույժը։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Սուլթանի իրադէով հրամանագրվում է հինգ խորհրդակցական յանձնաժողով Մակեդոնիայի համար, բուլղարների, սերբերի, Թիւրքերի, յոյների և վալախների ներկայացուցիչներից։ Ռուսաց դեսպանը դիմեց Բ. Դրան մի յայտագրով, որի մէջ խանդով խօսում է Թիւրքական մի քանի զօրաբաժինների գործունէութեան եղանակի դէմ Մակեդոնիայում, մասնաւոյց է անում չափազանց թուլացած կարգապահութեան վրա Թիւրքաց զօրքերի մէջ և Բ. Դրան ուշադրութիւնն է դարձնում խօսքերով դժուար արտայայտվող այդպիսի գործունէութեան եղանակի հետևանքների վրա։ Ռուսաց և աւստրիական դեսպանները յանձնեցին Բ. Դրան նման յայտագրեր, որոնց մէջ, մասնաւոյց անելով Թիւրքաց զօրքերի բազմաթիւ անկարգութիւնների վրա, պահանջում են րէֆօրմների մտցնելը։ Նոր րէֆօրմներ չեն պահանջվում, բայց երկու պետութիւններն էլ պնդում են Բ. Դրան, որ նա, շատ կարելի է, հարկադրված կը լինի մտցնել րէֆօրմներ աւելի լայնացրած ծրագրով։—Բ. Դրան հաղորդագրութեան համեմատ, Սմէրդէշը կողոպտելու ժամանակ անասուններ գողանալու համար դատապարտված են երեքը երեք ամսվայ տաժանակիր աշխատանքների և դրամական տուգանքի և 206 անձինք երեք ամսվայ բանտարկութեան։

ԲԵՐԼԻՆ։ Խօսակցութեան մէջ, որ «Frankfurter Zeitung» լրագրի թղթակիցն ունէր պետութիւններից մէկի դեսպանի հետ, վերջինս ասաց, որ ոչ միայն տարվայ ուշ ժամանակը, այլ և Թագաւոր Կայսրի մերձակայ տեսակցութիւնը աւստրիական կայսրի հետ կը խանգարեն Թիւրքիայի պատերազմը Բուլղարիայի հետ։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Սուլթանն ստորագրեց իրադէ, որ վերաբերում է սերբ ազգութեան ճանաչելուն Մակեդոնիայում։

ԼՈՆԴՈՆ։ «Daily Mail» լրագիրը հաստատում է անպայման յուսալի աղբիւրից այն տեղեկութիւնը, որ Սպանիայի համաձայնութեամբ և Իտալիայի գիտութեամբ բանակցութիւններ են շարունակվում Ֆրանսիայի և Անգլիայի միջև ֆրանսիական հովանաւորութիւն հաստատելու համար Մարօկկօի վրա։ Տովաթինեայ շերտը չէզոք կը յայտարարվի։ Անգլիային, որպէս վարձատրութիւն, կը տրվեն զիջումներ իրաւունքներ եգիպտական ծովափի վրա։

ՍՕՖԻԱ։ Ադրիանուպօլի վալին հրաման ստացաւ համաձայնութիւն կայացնել բուլղարական սահմանագծային իշխանութիւնների հետ փախստականներին վերադարձնելու և բնակեցնելու նրանց իրանց բնակավայրերում։—Այստեղի կառավարչական շրջանները հաւաստացնում են, որ Բ. Դուռն ընդունեց բուլղարական կառավարութեան հետևեալ առաջարկութիւնները. որ րէֆօրմների յանձնաժողովի բուլղարական անդամները փոքրամասնութիւն չը կազմեն և մասնաւոյց անվեն էկզարխից, որ մէկը մշտական զեկուցանող լինի Իլդիզ-Քիօսկում մակեդոնական գործերի վերաբերմամբ, որ դադարեցնվի մօբիլիզացիան և փախստականներին բնակեցնեն իրանց բնակավայրերում։

ԼՈՆԴՈՆ։ Նամակը, որով մինիստր-նախագահը դիմեց կենտրբէրեան եպիսկոպոսին, պատասխան է այն նամակին, որի մէջ եպիսկոպոսը ցանկութիւն էր յայտնել, որ ձեռքից բաց չը թողնվեն միջոցներ, որոնք կարող կը լինէին պակասեցնել մակեդոնական ազգաբնակութեան տանջանքները։

ԼԻԲԱՎԱ։ Արտակարգ գնացքով ժամանեց Մեծ Իշխան Թագաժառանգը։ Գնացքը կանգ առաւ ծովափի վրա, ուր սպասում էր «Զարնիցա» զբօսանաւը։ Առաւօտեան 10 ժամ 45 րօպէին «Զարնիցա» նաւը ուղևորվեց Կոպէնհագէն։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Կիրկ-Քիլիսէի սանջակում տեղի ունեցած անկարգութիւնները քննելու համար կազմված յանձնաժողովը պարզեց, որ Էսկաբիօնում, Կատիկէյում և Էլկլէրում կատարված են 86 սպանութիւններ։ Յանձնաժողովը նշանակեց Էսկարիօնի եկեղեցու համար 150 լիրա և այրված տների համար 5-ից մինչև 15 լիրա։ Կիրկ-Քիլիսայի սանջակի, նոյնպէս և ուրիշ սանջակների շատ գիւղացիներ կրկին փախան Բուլղարիա։

14 սեպտեմբերի

ՏՕՄՍԿ։ Ժամանեց ներքին գործերի մինիստրը։

ՍԱԼՕՆԻԿ։ Երկաթուղիական մեքենով գծի վարչութիւնը հրաման է ստացել վագօններ պատրաստելու, որպէս զի 16 բատալիօն զօրք հասցնէ Դեմիրհիսար, որտեղ ապստամբները համարձակութիւն են արտայայտում։ Ցայտնի մասնաժողովի նախագահ է նշանակվում գլխաւոր վերատեսուչ Հիլմի փաշան։ Մասնաժողովի անդամներ են նշանակվել Մօնաստիրի և Ուսկիւբի վիլայէթների վարչական խորհուրդների անդամները։ Մասնաժողովի կազմը բոլորովին չի համապատասխանում բուլղարների ցանկութեան։ Վերխօվինչում դրութիւնը վատացաւ, որովհետև այնտեղ գտնվող րէդիֆներ 7 բատալիօնները մի ցոյց կազմակերպեցին այն լուրի պատճառով, թէ նրանց հայրենակիցներից շատերը պէտք է աքսորվեն Փոքր Ասիա։ Նրանք սպառնում են, որ եթէ այդ միջոցն իրագործվի, այն ժամանակ նրանք վրէժխնդիր կը լինեն քրիստոնեաներից և յարձակում կը գործեն նրանց վրա։ Այդ զօրքերին զինաթափ անելն ու արձակելը ստիպողական անհրաժեշտութիւն է ներկայացնում։—Ալբանացիները նորից հալածում են քրիստոնեայ ժանդարմներից շատերին։ Նրանցից մի քանիսը վիրաւորված են։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Նիշի օֆիցէրների գործի քննութեան ժամանակ կապիտան Նովակովիչը պաշտպանողական ճառ է արտասանել, որ տևել է մի քանի ժամ։ Դրանով վերջացել են դատաստանական ճառախօսութիւնները։ Դատավճիռը կը յայտնեն հետևեալ շաբթու։

15 սեպտեմբերի

ՄՕՍԿՎԱ։ Բացուեցին վաճառականական կրթութեան նպաստող ընկերութեան դասընթացները առևտրական դպրոցների ուսուցիչներ պատրաստելու համար։

ՀԱԱԳԱ։ Վենեզուէլայի և պետութիւնների վէճը քննող միջնորդ դատարանի երրորդ անդամ Թագաւոր Կայսրը նշանակեց պրօֆէսոր Մարտէնսին։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Այստեղի թերթերը ապացրել են յօդուածներ, որոնցով գանգատվում են ռուսաց մամուլի դէմ, թէ վերջինս աւստրիական և գերմանական թերթերի ազդեցութեան տակ տարածում է բոլորովին աղաւաղված տեղեկութիւններ Սերբիայի գործերի վերաբերմամբ, մանաւանդ սերբիական արքունիքի մասին։ Բելգրադի թերթերը ենթադրում են, թէ այն ժամանակ, երբ Սերբիան ստիպված է կրել հակապալատական ամբողջ մամուլի յարձակումները, ռուսաց լրագիրները պէտք է լաւ տեղեակ լինէին եղելութիւններին և սլաւոնական եղբայրութիւնը չը պէտք է արտաւորէին տենդենցիօզ լուրերով, որոնք վիրաւորում են սերբ ժողովրդի ամենանուիրական զգացմունքները։

ՄՕՍԿՎԱ։ Մօսկվայի և ուրիշ քաղաքների սպառող ընկերութիւնները Նիժնիյ-Նովգորոդում գնեցին մէկ միլլիօն փութից աւելի ապրանք։ Մօսկվայի զանազան տեղերում բացված են առևտրական կուրսեր։ Ունկնդիր են գրված երկու հազարից աւելի մարդիկ։

ԱՍԽԱԲԱԴ։ Աւգանիստանից եկած պարսիկները ասում են, թէ այնտեղ տարածված է խոլերա։ Ամիրայի սանիտարական մասնաժողովը որոշել է խնդրել ներքին գործերի մինիստրից, որ Աւգանիստանը խոլերայի պատճառով անբարեբաստիկ յայտարարվի։

ԶՄԻՒՌՆԻԱ։ Սեպտեմբերի 12-ին տեղի ունեցած մահվան դէպքը ժանտախտից չէր։

ՍՕՖԻԱ։ Մինիստր նախագահը հրամայել է պրէֆէկտներին խաղաղացնել ազգաբնակութեանը այն լուրի վերաբերմամբ, թէ պատերազմն անխուսափելի է։ Այդպիսի լուրեր տարածում են առևտրական գործակալները, որպէս զի անշան գնով գնեն զանազան նիւթեր։ Շրջաբերականի մէջ կառավարութիւնը խորհուրդ է տալիս ժողովրդին էժան գնով չը տալ իրանց ապրանքները։ Անգլիական դեսպանը Կ. Պօլսում առաջարկութիւն է արել մակեդոնական հարցի առիթով, որի մէջ այն միտքն է յայտնում, թէ բարենորոգումների ռուս-աւստրիական ծրագիրը ներկայացնում է ցանկալի բարենորոգումների միայն minimum-ը։ Այդ առաջարկութիւնը աւելի լայն բարենորոգումների յոյս է ներշնչում։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Մակեդոնական շարժման ղեկավարները վճռել են ուժեղ կերպով գործադրել անխղճահարական միջոցներ օտարերկրացիների և նրանց ունեցուածքի դէմ։

ՍՕՖԻԱ։ Բուլղարական և Թիւրքական կառավարութիւնների մէջ բանակցութիւնները վերսկսվելու պատճառով Կ. Պօլսի գործակալ Գեշովը տեղափոխված է Վիեննա, իսկ նրա փոխարէն նշանակված է Նաչեվիչը։ Իշխանը գնաց իր ամառանոցը՝ Սամակովի մօտ։

ԴԱՐՄՇՏԱԴ։ Կոմս Լամզդորֆը սեպտեմբերի 13-ին գալու է այստեղ և մի առժամանակ մնալու է Թագաւոր Կայսրի հետ։

ՍՕՖԻԱ. Անգլիայի քաղաքական գործակալը յանձնեց արտաքին գործերի մինիստրին հետեւեալ հաղորդագրութիւնը. «Ոչ Թիւրքիան և ոչ էլ Բուլգարիան չեն կարող յոյս դնել անգլիական կառավարութեան օգնութեան վրա, եթէ գաղտնի կամ յայտնի դիմադրութիւն ցոյց տան բարենորոգումների իրագործմանը։ Անգլիական կառավարութիւնը գրգռում է Թիւրքիային աւելի լայն չափով բարենորոգումներ գործադրել»։

ՓԱՐԻԶ. Օդագնաց կոմս Դէ-Լա-Վօն, որը օդապարիկով բարձրացել էր սեպտեմբերի 13-ի երեկոյեան ժամը 6-ին, Սէն Կլու պարկի մօտից, իջաւ սեպտեմբերի 14-ին, երեկոյեան ժամը 5-ին, Տուլում։ 1904 թ. նորակոչ զինուորների թիւը հասնում է 196,000 հոգու, իսկ 1903 թ. 282,000 էր։

ՏԵԱՆՑԶԻՆ. Տակուից 6 մղոն հեռաւորութեան վրա, Բէյյանում, ժանտախտ և խոլերա կայ։ Վերջին երկու ամիսների ընթացքում մահացութեան դէպքերի թիւը հասել է 2,000-ի։

ՑԷՆԱՆՖՈՒ. Տակուում հիւանդութիւն չէ պատահել։

16 սեպտեմբերի

Կ. ՊՈԼԻՍ. Խնդիրը, որ սեպտեմբերի 14-ին հրաժեշտի ունկնդրութեան ընդունվեց սուլթանի մօտ, ճանապարհ ընկաւ սեպտեմբերի 15-ին դէպի Եգիպտոս։ Թիւրք-բուլգարական համաձայնութեան նախընթաց հանգամանքների վերաբերմամբ յայտնի է հետեւեալը. Թիւրքական աղբիւրների համեմատ առաջին քայլը բուլգարական կառավարութիւնն արեց, հարցնելով թէ արդեօք մակեդոնական շարժումը վերջացնելուց յետոյ լուրջ կերպով իրագործվելու են բարենորոգումները և արդեօք ուշադրութեան առնվելու է Բուլգարիայում այդ հարցի մասին տեղի ունեցած վճիռը։ Բ. Դուռը դրական պատասխան տուեց, յայտնելով, թէ յետագայ պայմանները քննելու համար կը նշանակվի մասնաժողով Հիլմի փաշայի նախագահութեամբ։ Այդ մասնաժողովի մէջ կը հրաւիրվեն և բուլգար ազգութեան պատկանող մակեդոնացիներ։ Դրանից յետոյ պայմանաւորվել են, թէ պէտք է բուլգարական եկեղեցիները և դպրոցները նորից բացվեն, բուլգար գաղթականները հայրենիք վերադառնան, աւերված գիւղերը ապաւվեն և միջոցներ ձեռք առնվեն զօրքերի և բաշիբօզուկների գազանութիւններին վերջ դնելու համար։ Սալոնիկի, Մօնաստիրի և Ուսկիւբի հիւպատոսները հաղորդել են, թէ այնտեղ խօսում են, որ մասնաժողովի անդամները աշխատելու են իբրև գլխաւոր վերահսկիչ օգնականներ։ Մուսաֆա փաշայի մօտ ապստամբներն այրեցին Թիւրքական մի գիւղ և բոլոր մահմեդականներին կոտորեցին։

ՄԱԴՐԻԴ. Այստեղ ժամանեց Ֆրանսիական մինիստր նախագահ Կոմբը։

ՍՕՖԻԱ. Բիչ ժամանակ առաջ Լօնդօնի քաղաքական գործակալ նշանակված Ցոկովը ուղևորվեց իր պաշտօնատեղին. Նաչեվիչը շուտով կուղևորվի Կ. Պօլիս իբրև բուլգարական կառավարութեան լիազօր։

ԲԵԼԳՐԱԴ. Ժամանեց Կ. Պօլսի դեսպան Գուրիչը։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ. Հարաւային երկաթուղու արագընթաց գնացքն ընկաւ Դանվիլլի—(Վիրգինիա շտատ)—կամուրջից։ Մեքենավարը, հնոցապետը և 7 պօստային ատրկանատորներ սպանված են. շատ ճանապարհորդներ վիրաւորված են, մի քանիսը մահացու։

ՍՕՖԻԱ. Ղեկավարող շրջաններում հիմք ունեն ենթադրելու, թէ Ֆրանսիան և Իտալիան կը միանան Անգլիայի հետ, որը, ինչպէս հաղորդում են, յայտնեց բուլգարական կառավարութեանը, թէ նա գրգռում է Թիւրքիային աւելի իրական կերպով կատարել բարենորոգումները։ Նաչեվիչը վճռեց ընդունել պաշտօնը Կ. Պօլսում։

Կ. ՊՈԼԻՍ. 16 բատալիօններ այսօր դուրս են բերված Մօնաստիրի վիլայէթից և բնակեցրած են Սարումաստալում։

ՍՕՖԻԱ, Պետրովը պահանջեց Թիւրքական գործակալից, որ Թիւրք—բուլգարական մասնաժողովի մէջ մի բուլգար էլ ընդունվի։ Գործակալը խոստացաւ միջնորդել, որպէս զի մինիստր նախագահի պահանջներին բաւարարութիւն տրվի։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳՐԻԳՈՐԻՕՊՕԼԻ ՀԱՅՈՑ ԾԽԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՄԱՐ

Հ ա ր կ ա ւ ո ր է

Մի անպայման ցենզ ունեցող ուսուցիչ հայոց լեզուի թուարանութեան (ռուսաց լեզուով) և երգեցողութեան համար։ Դասերի թիւը 24. ռոճիկ 600 րուբլի տարեկան և բնակարան։ Ցանկալի է, որ գիտենայ եկեղեցական երգեցողութիւն և կարողանայ կառավարել պատրաստ եկեղեցական երգեցիկ խումբը։ Ցանկացողները անյապաղ թող ուղարկեն իրանց ուսման և ցենզի վկայականները հաստատութեան համար, այս հասցէով г. Григоріополь Херсонск. губ. Городскому головѣ Крикору Ерамишанцеву.

Աւագ ուսուցիչ՝ Ր. Սամուէլեանց
1—3

ՕՐ. Մ. ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ
ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ

ուսումնարանում ընդունվում են աշակերտուհիներ ամենայն օր. Նոյն տեղում ընդունվում են նաև պատուէրներ արժան գներով։ Արամարազեան հրապարակ, Մուղնի եկեղեցու մօտ, տուն Ցարութիւնեանի № 5. 1—3

Լոյս տեսաւ
Մ. ԳՈՐԿԻԻ
„ՄԱԿԱՐ ՉՈՒԴՐԸ“
Թարգմ. Սիմ. Բարխեան
ԳԻՆՆ է 10 ԿՈՊ.

Դիմել հրատարակչին՝ Армянскъ (Таврич. губ.), Ивану Давидову և պ. Փարսադանին՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ „Гуттенбергъ.“ 1—5

Շուտով լոյս կը տեսնեն շքեղ և գունաւոր հրատարակութեամբ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ
„ՇԻՔԱԿ“
ԳԱՏԻ ԵՒ ԾՈՑԻ
1904 Թ.
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ

Հարստացրած վիճակագրական, պատմական, կենսագրական հարուստ յաւելուածներով։
Դիմել՝ Александрополь, типографія Апинянца, Карапету Апинянцъ. 1—2

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Լ. Կ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Վերանորոգած է հիւանդների ընդունելութիւնը։ Առաւօտեան ժամը 9—2 և երեկոյեան 5—7. Սօլօլակսկայա և Սերգիևսկայա փողոցների անկիւնում Միրզօևի տանը. (մուտքը Սօլօլակսկայա փողոցից)։ (հ. չ. և.) 2—6

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԵԳԵԱՆ.
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելիամինովսկայա փ. տ. № 8.
(ե. հ. չ.) 14—100

Զգուշացէ՛ք կեղծումներից
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ
ԲՈՐՆՕ-ՏԻՄՕԼԵԱՆ ՍԱՊՈՆ
Գ. Ց. Ի Ի Ր Գ Է Ն Ս

Ոչնչացնում է պեպիները, սեւութիւնը, դեղին բծերը, պուզիկները եւ պառւկները եւ ներգործում է աւելորդ քրտնելու դէմ։ Խորհուրդ է տրվում ձեռք բերել, որպէս տուալէտային անուշահոտ սապօն, բարձր արժանաւորութեան։

ՈՍԿԻ ՄԵԴԱԼ 1893 Թւի համար։
Կտորի գինը 50 կ., ½ կտորի 80 կ.։
Ծախվում է բոլոր ամենալաւ դեղագործական մագազիններում եւ դեղատներում։

Գլխաւոր պահեստ ամբողջ Ռուսաստանի համար Գ. Ց. Իւրգէնսի մօտ Մոսկվայում։ Դէպօ, Թիֆլիսում, Աղամօվի մօտ, դեղագործական ապրանքների տախտակի կովկասեան ընկերութեան մէջ, Տաւրինովի եւ Գրիմնակի, պ.պ. Պօպօվների եւ Արիստակովի մօտ։ (1, 15) 17—24

Մի Հին Ուսուցիչ

փնտռում է ուսուցչի պաշտօն Թաւրիզի կամ Պարսկաստանի հայոց որ և է դպրոցում։
Դիմել՝ Իգդիր, Ա. Սուլթանեանին։
(ե. հ. չ.) 2—6

Ցրանսերէն դասեր

Տալիս է մի հայ օրիորդ, վերջացրած Ժընէվի համալսարանը։
Դիմել՝ Вельяминовская ул. № 19.
4—15

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

յայտնում է խնդիրատուների գիտութեան, որ ներկայ տարվայ սեպտեմբերի 1-ից բացվեց մի վականսիա Եա. Ս. Արեշօտամօվի անուան թոշակի Թիֆլիսի I արական կլասիքական գիմնազիայում հայու համար, 100 ր. տարեկան։

Եա. Ս. Արշապօմօվի անուան թոշակներ կանոնադրութեան համաձայն, այդ թոշակը կը նշանակվի չքաւորագոյն աշակերտին Թիֆլիսի տեղացիներից. խնդիրքներ տրվում են Քաղաքային Ուպրավայի 2-րդ բաժանմունքը մետրիքական վկայականի պատճէնի և I Արական գիմնազիայի վկայականի հետ միասին, ցոյց տալով աշակերտների ծնողների հասցէն։

Արշօօյամօվեանի թոշակի համար խնդիրքների ժամանակամիջոցը սեպտեմբերի 25 է։ Առանց ներկայ յայտարարութեան մէջ պահանջված դօկումէնտների խնդիրքները քննութեան չեն առնվի։ 2—3

Մի հայ օրիորդ

ցանկանում է ունենալ հայոց լեզուի դասեր կամ դաստիարակչուհու պաշտօն հայ ընտանիքներում, Թիֆլիսում և այլ քաղաքներում. ինչպէս օրինակ Արմաւիր և այլն. կարող է նոյնպէս ձև ու կարի և շքեղ ձեռագործների դասեր տալ։ Հասցէն Тифлисъ, Авчальская ул. № 34 Մ. Ցովնանեանին։ 4—3

ՄԵԶ ՄՕՏ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
ՐԱՖՖԻԻ

	Ր.	Կ.
«Սամուէլ» Ա. Բ. և Գ. գիրք	3	50
«Ոսկի Աքաղաղ» Ա. Բ. մաս	1	—
«Վէպիկներ և պատկերներ» Ա. և Բ. հ.	4	—
«Մինը այսպէս, միւսն այնպէս»	1	—
«Տաճկահայք»	—	50
«Ջալալեդդին»	2	—
«Կայծեր» հատոր առաջին.	2	—
«Կայէնի կտակը» Թարգ. Րաֆֆիի	1	20
ԾԵՐԵՆՑ «Թէոդորոս Ռշտունի»	1	—
» «Երկունք և Թորոս Լևոնի»	1	50
ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ «Ցեղերը» և «Մայրերը».	1	15
ԼԷՕ «Ստեփաննոս Նազարեան»	1	50
ԹԱՐԽԱՆՕՎ «Տնային Բժշկարան» 104 պատկերով	1	—
ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ Ռ. «Ընտիր երկասիրութիւններ» I և II հատոր»	4	—
» «Բանաստեղծութիւններ»	—	50
ԹԱՌԱՑԵԱՆ Ս. «Շիլլէր» պատկերազարդ I և II հատ.	3	—
ԱՂԱՅԵԱՆ Ղ. «Ցարութիւն և Մանուէլ»	—	60
ԱԲՈՎԵԱՆ «Վէրք Հայաստանի և ուրիշ»	1	—

Հրատարակ Մխիթարեան միաբանութեան

«Գեղունի» շքեղ—գունաւոր պատկերն.	4	50
«Ընտիր Հայկազունք» բազմ. պատկեր.	2	50
«Գրաւեր Ասլան» գունաւոր պատկ.	1	50
«Պատմութիւն Հայոց» 44 պատկերներ.	—	50
«Տուրկին» 6 շքեղ պատկերներով	1	20
«Մխիթարեան Ցօբէլեան և յիշատակ.» I և II հատ.	4	—
«Ազգային գործիչներ» մեծադիր նկար.	2	—

«Ազգային գործիչների» բազմաթիւ տեսակ քարտեր, գունաւոր, հատը 10 կ. ու—5 կ.

Վիէննայում տպվում են և շուտով լոյս կը տեսնեն Րաֆֆիի «Դաւիթ բէկը» և «Կայծերի» II և III հատորները։

Առանց կանխավճարի ոչ մի գիրք չի ուղարկվում։

Բացի վերոյիշեալներից, մեզ մօտ վաճառվում են հայերէն այլ և այլ զանազան գրքեր։

Դիմել՝ БАКУ, Оганнесу Газанчіанцу.
1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է, որ նրա առեանում, ցերեկվայ 12 ժամին, սեպտեմբերի 18-ին, աճուրդ է նշանակված կապալով տալու պարօմ պահելու իրաւունքը Կուր գետի վրա Մուխրանսկայա փողոցի և Սաղի միջև։ Ցանկացողները կարող են պայմանները տեսնել Ուպրավայի 4-րդ բաժանմունքում բոլոր լի օրերը, ցերեկվայ 9 ժամից մինչև 2 ժամը։ Կնքված ծրարներն ընդունվում են մինչև աճուրդի սկիզբը։ Սակարկութիւն անել ցանկացողները մտցնում են 1500 ր. գրաւական։ Աճուրդը կը սկսվի 11,000 րուբլուց։
2—2

Քաղաքի կենտրոնում—Դվօրցօվայա փողոց,—Քաշվէթի եկեղեցու դիմաց, «Վիկտորիա» նումերների բակի մէջ, սեպտեմբերի 20-ից բացվում է նոր

„Ճաշարան Տամիրամ“

Կը պատրաստվեն եւրօպական և ասիական կերակուրներ, Ֆրանսիական և Թիւրքական անուշեղէններ ու խմորեղէններ։ Կերակուրների մաքրութիւնը, կանոնաւոր սպասաւորութիւնը և շուտափոյթ պատրաստելը օրինակելի են։
(14, 17, 20) 2—3

ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐ ԿՐՕՆԻ

Պատրաստված յատկապէս ծխական դպրոցների հայ աշակերտների և աշակերտուհիների համար, աշխ. Եզնիկ ա. ք. Երզնկեանի։

1) Ա ռ ա ջ ի ն գ ր ք ո յ կ, «Աղօթքներ (բացատրութեամբ) և գլխաւոր տօների (համառօտ) պատմութիւններ» դ. տպագ. գինը 20 կոպ.։
2) Ե ր կ ր ո ր դ գ ր ք ո յ կ ա. մասը «Հին ուխտի ս. պատմութիւններ» (բացատրութեամբ) բ. տպագ. գինը 30 կոպ.։
3) Ե ր ր ո ր դ գ ր ք ո յ կ բ. մասը «Նոր ուխտի ս. պատմութիւններ» (բացատրութեամբ), գինը 30 կոպ.։

Գումարով գնողներին 30% զեղչում։
Դիմել՝ Тифлисъ, прот. Езнику Ерзинкянцу.
10—10

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Թիֆլիս, Միքայէլեան փողոց, № 161.

Պարապմունքները կը սկսվեն սեպտեմբերի 10-ին։ Դասընթացքը կիսամեայ է։ Մանկավարժական կազմը—լաւագոյն մասնագէտներից։ Կուրսերին կից կան ապրանքային մուզէյում, գրադարան և բիւրօ. ընդունվում են երկու սեռի անձինք։ Ծրագիրը—Ս. Պետերբուրգի կուրսերի նման։ Դասախօսութիւններ ապրանքագիտութիւնից, առևտրական տնտեսագիտութիւնից, հաշուագիտութեան զանազան ճիւղերից—բանկային, երկաթուղային, գործարանական, խմիչքեղէնի արքունի վաճառման, գործարանային և այլն։ Խնդիրներ ընդունվում են մինչև սեպտեմբերի 10-ը կուրսերի դիւանատանը։ Միքայէլեան փողոց, № 161, առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև ժամի 1-ը և երեկոյեան 5—8-ը։

Հիմնադիր Ի. Բրօն Ֆօն Բրէններ։
ե. հ. կ. 11—15

ՊԱՐԻԶԻ ԴԵՂԱԳՈՐԾԻ
ՍԱՆՏԱԼ ՄԻԴԻ
ԹՈՅԼԷ ՏՐՎԱԾ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

Այս կապսիւլների մէջ պարունակված զուտ սանտալէ էսսենցիան բժիշկները խորհուրդ են տալիս գործածել անօրէն (գաղտնի հիւանդութիւնների) դէմ, կապայ-բալզամի և կուբեբայի փոխարէն։ Նա ներգործում է աւելի արագ, չէ յոգնեցնում ստամոքսը, ոչ մի հոտ չէ պատճառում և ոչնչացնում է փսխումն ու կլոխը։

Կեղծիքներից խուսափելու համար պահանջեցէք, որ իւրաքանչիւր կապսիւլի վրա սև տառերով դրոշմված կնիքը։ MIDY

Գտնվում Ռուսաստանի գլխաւոր դեղատներում

(5, 10, 15, 20 և 25) 38—60